

Երեւոնեյա այսպէս

**ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ ՍՈՒՐԵ ԷԶՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱՐԱԹԱԹԵՐԹ**

ՄԱՍԼՈՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մեծ Գրիգորի հետապնդողները տվեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին

Հունվարի 24-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում դիվանագիտական իր առաքելությունն ավարտած՝ Մեծ Գրիգորի հետապնդողներին Իզմիրի Միացյալ Թագավորության արտակարգ և լիազոր դեսպան Եսթրին Զենթորին։

«Ուրախ եմ, որ առիթն ունեցանք ճանաչելու Ձեզ, առիթներ ունեցանք համա-

գործակցության, որ ավելի զորացրեց մեր կապերն ու հարաբերությունները»,- գոհունակությամբ կշեց Նորին Սրբությունը՝ իր բարեմաղթանքներն ուղղելով դեսպանին։

Հանդիպմանը խոսվեց նաեւ Հայաստանյայց Առաքելական եւ Անգլիկան եկեղեցիների միջեւ առկա կապերի եւ համագործակցության մասին։

«Մեծ Գրիգոր Լուսավորիչ» շքանշան Կառլոս Դետրոյանին

Հունվարի 13-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ս. Ս. Ս. Ս. Քաթեգին Բ Մայրապետի Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը «Մեծ Գրիգոր Լուսավորիչ» շքանշանն հանձնեց տիար Կառլոս Դետրոյանին՝ բարձր գնահատելով նրա ազգագույն եւ եկեղեցաշին վաստակը։

Արարողությանը բացման խոսք ասաց Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի դիվանապետ Արշակ Եպս Խաչատրյանը։ Այնուհետեւ Սր Գայանե վանքի վանահայր Ս. Մակարաբեդյանը Հայկոյանը ներկայացրեց Պետրոսյանի կողմից Սր Գայանե վանքի բարեկարգմանը բերած վաստակը։

Միջատառ կոտորակ ընթերցեց լուսարարապետ Արարառ Եպս Գալսեպանյանը։ Հայրապետական կոտորակում ի մասնավորի ասվում է. «...Ամենապետ ճանաչում ենք հավատալից հայորդուդ եւ ծառայող ենք Ձեր բարի գործերին։ Հատկապես մեր երկրի անկախությունից հետո՝ Դուք կարեւոր ավանդ եք բերում Հայաստանի արդյունաբերության վերականգնմանն ու զարգացմանը եւ նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը՝ արժանապատիվ մեր ժողովրդի սիրուն ու հարգանքին։ Այսօր առիթն ունենք անդրադառնալու Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցուն մատուցած Ձեր ծառայություններին, որ արտահայտություն են առ Մատված Ձեր անկեղծ հավատին։ Դուք սիրով հանձն առաք Սուրբ Գայանե վանքի բարեկարգման եւ ջնդուցմանն համակարգի տեղադրմանն հովանավորությունը՝ հավերժացնելով Ձեր անուշ որպէս վար միջնորդական այդ շքեղապատիվ վանքի բարեբաւը։

Գոհունակություն եւ Մեզ համար, որ

գործավոր եւ մեր ժողովրդի զավակների նախանձախնդրությունը հնագույն մեր սրբավայրերի պահպանությանն նկատմամբ, որոնք դարձել շարունակ աստվածային օրհնություն են սփռում Ամիրական մեր հողին։ Ձեր գործերը բարի օրինակ են մեր ժողովրդի զավակաց համար՝ իրենց արդար վաստակը ծառայեցնելու՝ ի նպաստ եկեղեցաշին եւ հայրենաշին՝ «գրյոյ յիշատակի արձանի» գործերին»։

Կոնկրետ ընթերցումից հետո Նորին Սրբությունը մեծադիպի կոտորեց զարդարեց Հայ Առաքելական եկեղեցու բարձրագույն՝ «Մեծ Գրիգոր Լուսավորիչ» շքանշանով։

Արարողությունն ավարտվեց Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնության խոսքով։ «Ձեր կոտորեց զարդարում է պարգեւը մի հաստատության, որ երկու հազար տարվա պատմություն ունի, որ երկու հազար տարի ջայլում է մեր ժողովրդի հետ, առաջնորդում է մեր ժողովրդին եւ մեր ժողովրդի ինքնության զավագույն արժեքները, լավագույն ավանդները ոչ միայն կրում է, պահպանում, այլ նաեւ՝ ծնում եւ արարում։ Եվ այդ պարգեւն այսօր ներկայացնում է եւ գնահատականը մեր հայրենի, որոնք երկու հազար տարի տքել են ի սեր Զրիստոսի եւ ի սեր այս Եկեղեցու, իրենց կյանքն են գոհաբերել այս Եկեղեցու պայծառության ու շինության համար. եւ գնահատականը գալից սերունդի»,- ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ ընդգծելով, որ գնահատվում է ոչ թե պարգապես բերված ավանդի նյութական արժեքը, այլ Ամիրական ոգին՝ մեր Եկեղեցուն, մեր ժողովրդին, մեր Հայրենիքին։

Սրբոց Դեոնդյանց Բախանայից ՏՈՆԸ

Երկօրյա քահանայից հավաք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Հունվարի 29-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում հանդիսավորությամբ կշեց Սուրբ Դեոնդյանց քահանայների տոնը։ Տոնի առիթով Հայաստանի եւ Արցախի թեմերից ժամանած հոգեւոր սպասավորները թեմակա առաջնորդների հետ միասին ներկա գտնվեցին Սր Դատարագին (պատարագին եւ Ընծա քին, Սիրգոյանը)։ Տոնի առիթով Մայր Աթոռում տեղի ունեցավ նաեւ ավանդույթ դարձած՝ քահանայից ամենամյա հավաք։ Ժողովը բացեց Հիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել Եպս Աշապահյանը։ Ներկայացվեցին զեկուցումներ՝ «Քահանայական փորձառությունը արդենգավորների հետ հովվական աշխատանքում» թեմայի շրջանակներում։ Բանախոսություններով հանդես եկան Կրթանէ քին, Բաղայանը (Գուգարաց թեմ), Կյուրեղ քին, Տայրանը (Կոտայքի թեմ), Գարուծան քին, Տերտրյանը (Հիւրակի թեմ), Գեորգ քին, Տեր-Բարսեղյանը (Գեղարքունիաց թեմ) եւ Ներսէս քին, Ռուշակյանը (Արագածոտնի թեմ)։

Երկօրյա անդրադարձան կրոնական տարբեր հոսանքների հարող անձանց հետ տարվող իրենց աշխատանքների, արձանագրած հաջողություններին ու ղեկավարություններին։ Ապա կյուրեղ շուրջ տեղի ունեցավ քննարկում։

Քահանայից հավաքը եզրափակվեց Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնության խոսքով։ Նորին Սրբությունն ուրախություն հայտնեց, որ հերթական անգամ հոգեւորականությանը հնարավորություն է ընձեռնվել համախմբվելու Մայր Աթոռում, միասնաբար արդիւնք եւ վերանորոգելու իրենց ուխտը, հաղորդակից դառնալու միայն մտահոգող խնդիրներին ու փորձառու-

թյանը։ Անդրադառնալով օրվա կյուրեղին՝ Վեհափառ Հայրապետը կշեց, որ շատ կրոնական կազմակերպություններ իրենց բարոյական շարունակում են հեռացնել մեր զավակների հիւրեք ճշմարիտ հավատքից, եւ մենք, իբրեւ Եկեղեցի, չենք կարող անտարբեր լինել այս վտանգավոր երեւոյթի նկատմամբ։ Մեր սրբազան ու հիմնական առաքելությունը մեր զավակներին Մայր Եկեղեցու հարկի ներքո ու հովանու տակ պահելն ու պահպանելն է։ Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ընդգծելով նաեւ հովվական առաքելության արդյունավետության մեջ հոգեւորականի կոչումն ու նկիրումի առանցքային դերը, փաստեց, որ հոգեւորականի աշխատանքի արդյունավետությունը, նրա գործունեության եւ առաքելության հաջողությունը կախված է յուրաքանչյուրիս կիրառյալ աշխատանքից, հավատավոր գործից, ծառայության մեջ ներդրած սիրտը, որքան շնքե եւք ներդրում մեր աշխատանքում, մեր առաքելության մեջ, այդքան էլ արդյունավետություն կունենանք։ Եթե մենք դիտարկում ենք որպէս պարտականություն ու պաշտօն հոգեւոր սպասավորությունը, հովվական ծառայությունը մեր կյանքում, ապա, քանակաբար, արդյունք էլ նմանադիպ կլինի։ Բայց եթե նկիրում է, ամբողջական հանձնառություն, Աստուծո նկատմամբ տանձնեւ պարտավորություն եւ ուխտ, ոչ մի ղեկավարություն չի կարող կասեցնել արդյունավետությունը մեր ծառայության։

Նորին Սրբությունն ուրախությամբ արձանագրեց, որ տարեցտարի աճում է Եկեղեցականների թիվը, զորանում թեմական ու համայնքային կյանքը, շատ ու շատ քնակալայրեր, համայնքներ ու քաղաքներ հարստանում են նոր եկեղեցիներով։

Վեհափառն իր գնահատանքը հայտնեց քահանայից դասին, թեմակա առաջնորդներին՝ իրենց կիրառյալ ջանքերի ու հանձնառությունների համար։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն Աստուծո օրհնությունն ու օգնականությունը մարդեք Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու հոգեւոր մշակներին, որ Տիրոջ Աջը մշտապես հովանի լինի ու խաղաղակալի նրանց իրենց առաքելության մեջ՝ ի փառս Աստուծո եւ ի բարօրություն մեր ժողովրդի։

Մրբոց Դեմոնոյանց ...

Սկզբը՝ էջ 1
Ապա տեղի ունեցավ շնորհաբաշխություն: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հովվական առաքելության մեջ ունեցած իրենց վատասկի համար՝ իրեն պարգևատրում, լայնախալ կրելու պատվով արժանացրեց տասնութ, ծաղկա փիլիոն կրելու իրավունքի՝ երեք, եւ ավագ քահանայության պատվով՝ երեք քահանաների: Ապա բոլորը մասնակցեցին երեկոյան ժամերգությանը:

Երկու օրը՝ երեկոյան ժամերգությունից հետո, ՀՀ վարչապետ Սերժ Սարգսյանն այցելեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին՝ Մայր տաճար, շնորհավորեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հոգեւորականաց տոնի առիթով: Իր հերթին, Վեհափառ Հայրապետը հանուն եկեղեցականների իր շնորհակալությունը, գնահատանքը եւ օրհնությունը փոխանցեց ՀՀ վարչապետին:

Հունվարի 30-ին Մայր Աթոռում շարունակվեցին տոնակատարությունները: Վաղ առավոտյան եկեղեցականների հանդիսավոր թափուրը Վեհափառ Հայրապետին առաջնորդեց Մայր տաճար, ուր կատարվեց Արեւագլխի ժամերգություն:

գություն: Ապա Լորին Սրբության խաչագահից արձակվեցին քահանայից հավաքի երկրորդ օրվա աշխատանքները:

Երկու օրում երկու հանդես եկան Մեսրոպ քին, Արամյանը (Արցախի թեմ), Շմալյոն քին, Դեմոնոյանը (Արարատյան հայրապետական թեմ), Շիրակ քին, Կանոյանը (Սյունյաց թեմ), Գեորգ քին, Կրտիկաշյանը (Արմավիրի թեմ): Զահաններին իրենց զեկույցներում անդրադարձան եկեղեցու քարոզչության առաջվե աշխուժացման անհրաժեշտությունը: Կարևոր նկատվեց ժամանակակից տեխնիկական եւ լրատվական գնահատման միջոցների արդյունավետ գործածությունը քարոզչական գործունեության մեջ:

Քահանայից հավաքի երկրորդ օրն ամփոփվեց Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնության խոսքով: Լորին Սրբությունը հորդորեց եկեղեցականներին Դեմոնոյանց ոգով իրենց ծառայությունը մատուցել մեր ժողովրդին ու հայրենիքին:

Տոնակատարությունները շարունակվեցին հունվարի 31-ին՝ Մրբոց Վարդանանց տոնին:

Սուրբ Պատարագ եւ Հանրապետական մաղթանք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում՝ Հայոց բանակի օրվա առիթով

«Սուրբ Ներսես Շնորհալի» շքանշաններ հանձնվեցին զորականներին

Հունվարի 27-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, Բանակի օրվա առիթով, հանդիսապետությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, մատուցվեց Սր Պատարագ: Պատարագից եր ևնուշավան եպս ժամուրջանը:

Սրբազան արարողությունը ներկայ էին Հայոց եկեղեցու թեմակալ առաջնորդներ, ՀՀ բանակի բարձրագույն սպայական կազմը՝ գլխավորությամբ ՀՀ պաշտպանության նախարար Սիլվան Գրիգորյանի, զինվորներ եւ բարեպաշտ հավատացյալներ:

Հիմնական Պատարագի կատարվեց Հանրապետական մաղթանք՝ Հայաստանի Հանրապետության անսասանության ու պայմանականության մեջ Հայոց բանակի առաջվե գործանքն համար:

Սր Պատարագից հետո հայրապետական թափուրը եւ բանակի սպայական կազմն ուղղվեցին դեպի Վեհարան, ուր տեղի ունեցավ պաշտոնական ընդունելություն: Ընդունելությունը բացվեց ՀՀ զինված ուժերի հոգեւոր առաջնորդ Ս. Վրթանյանի վարդապետ Արքայապետի Հայրապետական խոսքով: Այնուհետեւ Հայոց բանակի բարձրաստիճան սպայական կազմին իր հայրապետական օրհնությունն ու շնորհավորանքը բերեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Լորին Սրբությունն ուրախություն հայտնեց, որ նկիրական այս օրը եկեղեցականաց դառն գործակալների հետ համատեղ արդեքի եւ կազմակերպ Մայր տաճարի Սր Կողմի առջև եւ հայց բարձրացնում երկրի խաղաղության համար: Վեհափառ Հայրապետն իր բարենախախններն ուղղեց եկեղեցականներին՝ արդեքելով, որ Տերը Հայոց բանակի յուրաքանչյուր սպասավորին սպասիով պահի խաղաղ ծառայության մեջ, որ հաղթանակները միշտ ուղեկից լինեն Հայոց բանակին:

Այնուհետեւ ընդունելության համար Վեհափառ Հայրապետին շնորհակալություն հայտնեց եւ բարձրագույն սպայական կազմին շնորհավորեց ՀՀ պաշտպանության նախարար Սիլվան Գրիգորյանը:

Ընդունելության ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հայ Առաքելոցին Սուրբ Եկեղեցու «Սուրբ Ներսես Շնորհալի» պատվով բարձր շքանշաններ շնորհեց ՀՀ պաշտպանության փոխնախարարներ Գեորգի-Լեւոնյան Լիկի Գիւրգաբեկյանին եւ Բերդալ-Լեւոնյան Գուրգեն Մեղրկյանին, ԼՀՀ պաշտպանության նախարար Գեորգի-Լեւոնյան Սուրբ Սուրբ Հակոբյանին:

Վարդանանց տոն Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում

Հունվարի 31-ին՝ Մրբոց Վարդանանց տոնին, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Շարագույն Պատարագից հայոց Հայոց Կաթողիկոսի հանդիսապետությամբ մատուցվեց Սր Պատարագ: Պատարագից եր Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանի տեղի Ս. Սահակ վարդապետ Մաշայանը:

Հավարտ Սր Պատարագի Վարդանանց խորհրդին անդրադարձավ պատարագից հայոց սուրբ: Նշելով, որ Ավարայրի մարտը ընթանում եր հանուն հայ հավատի ու ոգու պահպանման, հայոց սուրբն առաջ, որ պատմության ընթացքում մեք բազմիցս կորցրեց եք մեր բոլոր պարիսպները՝ պետականություն, թագավորություն, հարստություն, տաճարներ, մեր վեզու, բայց քանի որ կանգնել մեր միջուկը՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցին եւ մեր հավատը, մեք վերստին կարողացել եք կերտել մեր պարիսպները:

Վարդանանց տոնին Հայ Եկեղեցին տոնում է Նաե Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անվանակոչության օրը: Այս առիթով Իջման Սր Սեղանի առջև կատարվեց Հայրապետական մաղթանք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի անսասանության ու պայմանականության եւ Լորին Սրբության քաջատոգիության ու կենաց արեւշատության համար:

Սրբազան արարողությանը ներկայ էին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու թեմակալ առաջնորդներ, Մայր Աթոռի միաբաններ, Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանի սաներ եւ բարեպաշտ հավատացյալներ:

Սր Պատարագից հետո Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանում տեղի ունեցավ հանդիսություն՝ նկիրված Սր Վարդանանց

ամսնար իշխանական: Բացման խոսք առաջ Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանի փոխտեղի Ս. Դավիթ արքեպ Քարապետ, ապա Վարդանանց նկիրված բանաստեղծության հանդես եկավ բան. գիտ. թեկնածու հայաւոր Վարդանյանը:

Հանդիսությունը երաժշտական Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնության խոսքով: Անդրադանալով Մրբոց Վարդանանց խորհրդին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Նշեց, որ այն սեր է առ Հայրենիք եւ առ Երկնավոր մեր Տերը, հավատարմություն Հայրենիքն եւ հավատքին: Այդ խորհրդով դարեւ շարունակ կրթվե ու դաստիարակվե առ Կոթողվորը, ապրել, արարել, մարտնչել ու պաշտպանել Հայրենիքին: Վեհափառ Հայրապետն ընդգծեց, որ այդ խորհրդով ապրելը հրամայական է Նաե մեր ժամանակների համար: Լորին Սրբությունը Նշեց, որ սերն առ Հայրենիքն եւ սերն առ Աստված պիտի լինեն երաշխիք մեր կյանքի բարոյությունն եւ ինչպես դարեւ շարունակ, այնպես եւ այսօր պետք է ապահովեն հայ ժողովրդի լինելի պայմանը եւ ընթացքը դեպի Սր հազարամյակներ: Ամենայն Հայոց Հայրապետը հորդորեց մենքին նմանվել սրբոց Վարդանանց, սեր դրսեւորել աշխատանքում, գորել լինել հավաքի մեջ եւ Վարդանանց պես Սր հաղթանակներ արձանագրել իրենց կյանքում:

Հանդիսության ընթացքում ամսունները եւ գեղարվեստական կատարումներով լույսը ունեցան Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանի սաներն ու Մայր Աթոռի եր ԲՏՄՍ հովանւ ներք գործող Լորիի հայրոյաց տան «Հայկազուն» համույթը:

Հոգեւորականութան արարողություն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Հունվարի 20-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, խաչագահությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, կատարվեց հոգեւորականութան արարողություն «Ավոս» շաբաթաթերթի խմբագրապետ Հրատ Պիւքի հոգու խաղաղության համար:

Իր քարոզում պատարագից Հովակիմ վր. Սանուկյանն ընդգծեց. «Հրատ Պիւքը պատկանում եր այն եզակի մարդկանց թվին, ովքեր համարակորեն խոսում են

արդի թուրքիայում հայ ժողովրդի արդար դատի եւ Հայոց ցեղասպանության փաստի մասին: Հրատ Պիւքը գաղափարի, մտքի, խոսքի եւ գրքի գիւնդը եր, ով պայքարում եր մերժողականության դեմ: Ոճրագործ գեղարվեստի լեզուքը նրա կյանքը, բայց ոչ երբեք հանուն արդարության եւ հաշտության նրա գաղափարները՝ մեկ անգամ եւ փաստելով, որ հային կարող են սպանել, բայց ոչ երբեք հաղթել»:

Ավարսախանութան իսթեմոսություն զեորգյան շոգեւոր ճեմարանում

Հունվարի 24-ին Գեորգյանի հոգեւոր ճեմարանում տեղի ունեցավ ավարսախանութանի հերթական պաշտպանություն:

Վեց ճեմարանավար սարկավազ հաջորդությամբ պաշտպանեց իր ավարսախանութանը հերթափոխով: «Խաղաղական-Պոշտյան իշխանական ընդանիքի եկեղեցանքն գործունեությունը 13-14-րդ դարերում» (Վազգեն սր. Մովսիսյան), «Ներսես արք. Վարդապետյանի կյանքն ու գործունեությունը» (Տիգրան

սր. Հակոբյան), «Լուկա Ա Կարենի կաթողիկոսի կյանքն ու գործունեությունը» (Արմեն սր. Նազարյան), «ԺԲ դարի հայ-բյուզանդական եկեղեցական բանակցությունները եւ Ներսես Լամբրոսնու ղեկավարած կաթողիկոսը» (Գեորգ սր. Ավարսյան), «Մենագուցե շարակալները (գրականագիտական հերթափոխության փորձ)» (Սեյրան սր. Նազարյան), «Երգ երգից» բույսերը» (Գոռ սր. Նազարյան):

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ցավակցական գիր է հղել Հույն Եկեղեցու Սուրբ Սիմոնի եւ Իովն ժողովրդին

Հունվարի 29-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Շարագույն Պատարագից եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ցավակցական գիր է ուղղել Հույն Ուղղափառ Եկեղեցու Սուրբ Սիմոնի անդամներին, Հունաստանի Հանրապետության նախագահին եւ Հույն Եկեղեցու բարեպաշտ ժողովրդին՝ Աթենքի եւ Համայն Հունաստանի հոգեւոր պետ՝ Լորին Ամենապատվություն Բիսպոսություն արքեպիսկոպոս մանվան առիթով:

Հայոց Հայրապետի ցավակցագրում մասնավորապես ասվում է. «Սուր վշտով տրեղեցանք, որ սույն թվականի հունվարի 28-ին վախճանվեց Աթենքի եւ Համայն Հունաստանի հոգեւոր պետ Լորին Ամենապատվություն Բիսպոսություն արքեպիսկոպոսը:

Նաեմ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու եւ Գեորգյանի հոգեւոր խորհրդի Մեր ցավակցությունն ու արարողությունն ենք հայտնում Հույն Ուղղափառ Եկեղեցու Հոգեւոր Սիմոնի, Հունաստանի Հանրապետության նախագահին եւ Հույն Եկեղեցու բարեպաշտ ժողովրդին:

Այսպիսով, որ արքեպիսկոպոսը ցավակցության փառ փարիսկեր ընթացքում իրականացրեց միջեկեղեցական բազում ձեռնարկություններ եւ նպաստեց բոլոր Եկեղեցիների միջե համագործակցության եւ փոխմերժման ընդլայնման, որի համար փառք եւ գոհություն ենք հայտնում մեր Տեր Հիսուս Բիսպոսին:

Ամիստում ենք, որ առողջության վարժաբանական պարզազանգու հնարաւոր չեղավ Բիսպոսություն արքեպիսկոպոսի նախադրմամբ այցել Հայաստան եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին՝ միասնաբար արդեքելու եւ առավել գորացնելու փրկ այս համագործակցությունը, որ առկա է մեր բոլոր Եկեղեցիների եւ մեր բարեպաշտ ժողովրդերի միջե»:

Աթենքի եւ Համայն Հունաստանի հոգեւոր պետի հոգաբարձությունն ու արարողություններին հանուն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության մասնակցող Հունաստանի հայոց թեմի առաջնորդ Ուկան արք. Գալիսկյանը:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ Ե ԱՆԱՎԱՐՉԵՅԻ

(1293-1307)

Սկզբը՝ 2007-ի թիվ 24, 2008-ի թիվ 1

Հայաստանը եւ այսօրվապես երկրներն ավերած, սակայն ի վերջո պարտություն կրած Ջալալ-եդ-դինի գործածած իր հրամանատարի սպանությունից հետո հաստատվում է Իկոնիայի սուլթանությունում եւ իր՝ սուլթանությանը մատուցած ծառայության ղիմաց ստանում է տիրությունը Պրուսա քաղաքի մերձակայքում։ Նրանց առաջնորդի անունը Երրորդուրդ էր, որին հայերը Սուլեյման էին անվանում։ Սա հաջողակ գտնվեց բյուզանդացիների դեմ պայքարում եւ մեծապես ընդարձակեց իր տիրույթները նրանց հաշվին, իսկ նրա մահից հետո՝ 1288-ին, իշխանության եկած նրա որդի Օսմանը անունով իշխանությունն սկսեց կոչվել Օսմանյան։ Օգտվելով քաղաքական բարենպաստ կացությունից՝ քանի որ մոնղոլները 1294-ին ջախջախեցին Իկոնիայի սուլթանությունը, Օսմանը 1299-ին իրեն սուլթան հռչակեց՝ փաստորեն որպես Իկոնիայի սուլթանության հաջորդ, եւ խիստ ընդարձակեց իր իշխանության սահմանները։ Կիլիկիայի համար շուտով եւ սուլթանության դարձավ վտանգավոր ուժ։

Ինչ վերաբերում է համահայկական խնդիրներին, ապա Դեղինուրդ եւ Լեւոնը այդպես է ազգային ժողով չիրավորեցին, իսկ Գրիգոր Անավարճեցու առողջությունը վատացավ, եւ նա մահացավ։ Մահվան որոշակի ժամանակը հայտնի չէ, սակայն պարզ է մի բան, որ նա մահացավ միջին 1307 թվի Սահ ժողովը։ Ընթացիկ որ վերջին տեղի ունեցավ 1307 թվի մարտի 19-ին, ապա Մ. Օրմանյանի կարծիքով՝ նրա մահը պետք է ընել 1307 թվի հունվարին։ Նա իր մարդոց կանցքով համոզված հռոմեացիներ էր եւ այդպիսին էլ

կնքեց իր մահկանացուն։ Սակայն նրան այդպես էլ չհաջողվեց պաշտոնապես հռոմեացիների դառնալ եւ ոչ էլ կարողացավ Հայոց Եկեղեցին հռոմեացական դարձնել։

Սակայն նրա գործակից Դեղինուրդ, այնուամենայնիվ, որոշեց հռոմեացականությանը պաշտոնական ընթացք տալ։ Օգտվելով կաթողիկոսի ընտրության հանգամանքից՝ նա եկեղեցական ժողով գումարեց՝ հրավերներ ուղարկելով Լեւոն թագավորի անունով։ Սակայն հրավիրվածները, որպես կանոն, Կիլիկիայից էին եւ նրա անմիջական հարեան երկրամասերից։ Մասնակից 26 եպիսկոպոսներից 16-ը Կիլիկիայից էին, 5-ը՝ Իկոնիայից, իսկ վերջին 5-ը՝ Մեծ Հայքի հարավարեւմտյան երկրամասերից՝ Մեծկերտից, Կործանից, ինչպես նաեւ Մարանից եւ Անիից, որոնք բերան այդ ժամանակ պարզապես գտնվում էին Սուրբ։ Կրեմեն Գալստիսը հիշում է այս 26 եպիսկոպոսներին, սակայն վերելում խոսքը 36 մասնակցի մասին էր։ Ըստ որում, այս ցուցակները միմյանց նկատմամբ տարբերություններ ունեն։ Երկրորդում բացակայում են առաջին ցուցակի մի քանի անուններ, եւ ավելացված են ըստ Հայաստանից 11 եպիսկոպոսի անուններ։ Քանի որ փաստական կյանք գրեթե բացակա է Օրմանյանը հավանական է համարում, որ պակաս երկուները, հավանաբար չալով ձեռնարկին, հեռացել են, իսկ ավելացվածներն ուշ են եկել՝ ձեռնարկվելու նպատակով։ Ժողովին մասնակցել են նաեւ շատ վարդապետներ, որոնցից 10-ը պարզապես վարդապետ են հիշվում, 7-ը՝ իբրեւ վանահայր։ Իշխաններից եւ ազատանուց ժողովին մասնակցել են Լեւոն թագավորը, Դեղինուրդ թագավորը-

հայրը, Կապանի տեր Օշինը, Լամբրոնի տեր Ալիխանը, Կանչիբերդի տեր սպարապետ Օշինը, Ասկուրիայի տեր մարաջախտ Ռեմունը (Ռայմուն) եւ շատ ուրիշներ։ Մասնակցների մեջ հիշվում են նաեւ մեծ թվով քահանաներ ու կրոնավորներ։

Ժողովը գումարեց Սահ Սր Սուփիս եկեղեցում եւ նույն օրն ավարտեց իր հիմնական խնդիրը։ Առանց ընտրության, թագավորի եւ թագավորահոր ճնշման ներքո, ժողովը ընտրեց Զրիստոսի երկու քննությունը, ինչպես սահմանել էր Գրիգոր Անավարճեցին, Տեղեղական կամ Կաթողիկոս եկեղեցու տոները՝ Ավետիսը, Սր Ծնունդը, Մկրտությունը եւ Զատնիկը գալուստը՝ համապատասխանաբար մարտի 25-ին, դեկտեմբերի 25-ին, հունվարի 6-ին եւ փետրվարի 2-ին եւ այլն։ Ժողովը ոչ միայն ընտրեց պատարագի բաժակին ջուր խառնելը, այլեւ յոթ ժողովների որոշումները։ Ժողովի նպատակը եղավ փարանել հռոմեացական եւ Բյուզանդական Ողղափառ եկեղեցիների հետ, չնայած Հռոմեական եկեղեցին հերետիկոս էր համարում Բյուզանդական Ողղափառ եկեղեցուն, եւ որանով իսկ դուրս գալ կրոնական մեկուսացումից։ Իսկ դրա հեռահար նպատակը նրանցից զինվորական օգնություն ստանալն էր։

Սակայն ժողովի որոշումները գործնականում մնացին թղթի վրա։ Ժողովի կարեւորությունը նշելու համար 26 եպիսկոպոսների անվանացանկ են 30 վարդապետների եւ աշխարհիկ իշխանների անունները, ինչը, սակայն, ընկալվեց մեծացում ժողովի կարեւորությունը։ Եվ ընկալվեց համապատասխան թիվ իսկ այն առավելություն ուներ դրան նախորդած Հայոց եկեղեցու ժողովների նկատմամբ։ Ժողովը չունեցավ անգամ կաթողիկոս-նախագահի եւ առաջին ստորագրողը՝ Կոստանդին Կեսարացին, լույս Կեսարիայի եպիսկոպոսն էր։ Ըստ Լուսինյան, Սահ ժողովը ոչ միայն նշանավոր չէր, այլեւ ապօրինի էր, իսկ նրա որոշումները՝ ոչ վավերական, որոնք ընդունվել էին թագավորի եւ թագավորահոր ճնշման տակ։

Հասկանալի է, որ ժողովի ապօրինի որոշումները պետք է առաջ բերեին ընդդիմադիր շարժում։ Դրանց դեմ հանդես եկավ Սուլեյման Երգևիկացի վարդապետը՝ արտահայտելով արեւելյան եպիսկոպոսների կարծիքը։ Նա պարզ նշում էր, որ ժողովի մասնակիցները մեծ թիվ չեն կազմել, եւ անհրաժեշտ էր ժողովին հրավիրել ողջ հոգեւորականության ընտանիքին։ Ժողովին չեն մասնակցել Վասպուրականի, Սյունիքի, Տարսուսի եւ այլ շատ երկրամասերի եպիսկոպոսները, հետեւաբար արեւելյանների համար Սահ ժողովի որոշումները պարզապես անընդունելի էին։ Սահ ժողովը հենց մարտի 19-ին ավարտեց իր աշխատանքները, իսկ չորս օր անց տեղի ունեցավ Սահ թողնելու ընտրության հանգամանքները՝ նշենք, որ այդ ժամանակներում գործել է Դեղինուրդ թագավորի կրտսեր եղբայր Հովհաննես Եպիսկոպոսը, որը դարձավ Գրեցիկ վանքի առաջնորդ եւ հայտնի է արքայադքայոյ եւ դրան մականուններով։ Նա մահացավ 1284-ին՝ առանձնապես մեծ գործունեություն չունենալով։

Շարունակելի

Բաբելոն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՍ

ՀՀ ԳԱՎ թղթակից անդամ, պրոֆեսոր

ԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՇԱՏ ԽՈՍՔԻ ՀԱՄԱՐ ՆԱՀԱՏԱՎԱԾ ՀՐԱՆՑ ԳԻՆՔԻ ՀԻՇՏԱՍԿԸ ՀԱՎԵՐԺ Է

Գուգարաց թեմի առաջնորդարանը եւ Վանաձորի պետական մանկավարժական ինստիտուտը, հունվարի 19-ին կազմակերպեցին պոլսահայ ակադեմիկոս մտավորական, ազատ խոսքի քաջամարտիկ, «Ակոս» թերթի խմբագրապետ Հրանտ Դիլիքի նահատակության տարեկիցին նվիրված ոգեկոչման արարողություն։

Այս առթիվ մանկավարժական ինստիտուտի դպիկոնու տեղի ունեցավ հիշատակության հանդիսավոր

պուր եպս Գուգարաց ողջունեց ներկայից եւ արժեւորեց նման կարեւոր միջոցառման կազմակերպումը, քանզի «...Հրանտը՝ իբրեւ Թուրքիայի հանրապետության ազգությամբ հայ քաղաքացի, իր հայաքցեներով ու մեկնաբանություններով առաջինն էր, որ բարձրաձայնեց իր մտքերը հենց Թուրքիայում»։

Ապա հարյուրավոր վանաձորցիներ՝ ուսանողներ ու դասախոսներ, մտավորականներ ու արվեստագետներ, մասնակցեցին մանկավարժա-

ԵՐԻՄՍԱՐՈՒՆԵՐԻ ՕՐՀՈՒՄՆԵՐ

Հունվարի 21-ին Արմավիրի թեմի երիտասարդաց միության նախաձեռնությամբ կազմակերպված միջոցառման առաջնորդարանի հարկի տակ եր հավաքել Արմավիր քաղաքի եւ տարածաշրջանի շատ ու շատ երիտասարդների, ովքեր մեծ հավատքով ցնկված եւ խանդավառությամբ եկել էին ստանալու թեմի առաջնորդ Սիւն Եպս Աղամյանի եւ թեմի հոգեւոր հայրերի օրհնությունը։ Տոնին առիթով սրբազան հայրը, շնորհավորելով երիտասարդներին, ուրախությամբ ավելացրեց. «Մնացե՛ք ձեր հավատքի մեջ ճշմարիտ, քանի որ երիտասարդական առողջ բանականությամբ, ավելումով եւ ուժով պետք է միշտ հարթել ու եկեղեցի կառուցել։ Թող որ երիտասարդների հովանավոր տուր Սարգիս բարեխոսի միջնորդությամբ ձեր սիրտ երազանքները եւ առնաստիճան բոլոր իղծերն իրականություն դառնան»։

Օրն իրենց գեղեցիկ կատարումներով էլ ավելի տոնական

դարձրին Արմավիր քաղաքի շնորհալի երեխաներն ու երիտասարդները։ Իրենց հոգեւորային եղով մեծ բավականություն պատճառեցին Մեծամորի քնակիները՝ «Շանթ» հեռուստաընկերության «Ժողովրդական արտիստ» նախագծի մասնակիցներ Սմբատ Կալաթյան-

ը եւ Լուսինե Արքանյանը։ Միջոցառման ավարտին բոլոր երիտասարդներին սրբազան հոր կողմից բաժանվեցին արթնագրքեր եւ Սուրբ Սարգիս օրվա խորհրդանշական բացիկներ։

Արմավիրի թեմի առաջնորդարան

ԿՐԱՍՆՈՅԱԿԱՆ ՕԳԵՅՑ ՍՈՒՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՐԵՋՄԱՆԱՏԱՆ ԵԿԵՐԵՑԻՆ

Հունվարի 18-ին Կրասնոյարսկ քաղաքում, ձեռամբ թեմակալ առաջնորդ Եգրաս Եպս Լեւոնյանի եւ առնթրեակալությամբ Կրասնոյարսկի հոգեւոր հովիվ Շահան քն. Սովիկայանի եւ Բաւնաւի հայոց հոգեւոր հովիվ Մաշտոց քն. Հաւարդյանի, մեծ հաջողակությամբ կատարվեց նորակառուց Սուրբ Հարություն գերեզմանատան եկեղեցու օծումը։ Սույն եկեղեցին Կրասնոյարսկի հայ համայնքի երկրորդ եկեղեցին է, որը կառուցվել է «Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ» շքանշանակիր տիար Սարգիս Սուրաբյանի բարեգործությամբ։

Եկեղեցու օծման արարողության ընթացքում ներկայանալի էր հայրական օրհնության խոսքը ուղղեց Եգրաս սրբազանը՝ հորդորելով հավատարիմ մնալ ազգային նվիրական այն արժեքներին, որ ամրանում են մեզ մեր տուր հայրերը։ Դատվիրեց ամուր Կապույտ մաշ Հայոց եկեղեցուն եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Եջմիածնին, որը գրավական է մեր ժողովրդի հայրատեւության։

Իսկ նախորդ օրը, ձեռամբ սրբազան հոր, Սր Սարգիս եկեղեցու բակում տեղից ապրիլյան Մեծ եղեռնի բյուր նահատակների եւ դեկտեմբերյան երկրաշարժի անմեղ զոհերի հիշատակին կանգնեցված տուֆաքարեր խաչաքարը։

ՆՈՐ ՆԱԽԶԵՎԱՆԻ ԵՎ ՈՐԱՄԱՆԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ՄԱՍԸ ԴԻՎԱՆ

նիստ։ «Թուրքիայում 1915 թ. մինչեւ երբ օրերը հայության վիճակի մասին» գեղարվեստական եկավ «Ակոս» թերթի հայաստանյան ներկայացուցիչ Տիրան Լոբզադյանը։ Դասախոսներն ու լրագրողային բաժնի ուսանողներն իրենց արտահայտություններով հիշատակեցին ազատ խոսքի ու արարողության համար նահատակված հայազգի լրագրողի գործունեությունը եւ մեկ անգամ էս դասապարտեցին ռճրագործությունը։

Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սե-

կան ինստիտուտից դեպի Ս. Աստվածածին եկեղեցի ընթացող խաղաղ երթին՝ ձեռքներին պահած հայոց եռագույնը, Հրանտ Դիլիքի կանրերը եւ դաժան այդ ռճրագործությունը դատապարտող լուգունները։ Ս. Աստվածածին եկեղեցու Նահատակաց պուրակում՝ Մեծ եղեռնի հուշակոթողի առջեւ, նախագահությամբ Սեւակի սրբազանի, թեմի հոգեւոր դասը կատարեց հոգեհանգստյան պաշտոն՝ Հրանտ Դիլիքի հոգու հանգստության համար։

Դիվան Գուգարաց թեմի

ՊԵՏՐՈՍ ՂԱՓԱՆՑԻ (1700-ական թթ. սկիզբ - 1784)

Սկիզբը՝ 2007 թ. թիվ 24, 2008 թ. թիվ 1
Հոգեւոր գաղթական եւ գաղթական զարթոնքի մի գեղեցիկ պատկեր է «Երգի վերայ գաղթական եւ դիտումն ի յամենակեցոյց տնտեսութիւն եւ յարութիւն փրկչին մերոյ Զրիստոսի» տաղը: Այն գրել է 1751 թ. եւ բաղկացած է հինգ վանկանի 116 տողից: Գրութեան թվականը հուշում է «Ծիծաղիկ ծիծառ ունի» տողը (50+20+50+1+90+20+400+50+20+50+1000=1751): Այս տաղի մեջ օգտագործում է «Կոյս գաղթականամայր» պատկերը, այսինքն՝ աստվածամայրը երեւում է որպէս գաղթականամայր, իսկ գաղթունը՝ որպէս ծաղկագարդ Զրիստոս, որ խորագրով տարվա պէս հարություն է առնում: Եւսկըն շարունակում է «Դարձեալ ի նոյն միտ» տաղում: Վարդն իր փշոտ ուսերով այստեղ Զրիստոսի հետ մեկտեղ խորհրդակցում է նաեւ Լրա փշե պսակը: Միայն ամենաբնորոշ տունը:

Ի փղջալից թուփըս քոյիս, վա՛րո, վա՛րո,
Թողունը բունեալ ապաւինիս, վա՛րո, վա՛րո,
Թագաւոր իմ եւ տեր իմ դու, վա՛րո, վա՛րո,
Տուն կենանց ըստ բաւականիս, վա՛րո, վա՛րո:

Ինքը՝ բանաստեղծը եւս՝ որպէս հոգեւոր անձ, իրեն կոչված է համարում անցնել տառապանքի ուղիներով, այս կայստամարդ դիմում է

Բարձրագույնին. «Ողորմելով յազգութիւն հաս, վա՛րո, վա՛րո, <...> Անտաշտորդ կամ մորեալ, վա՛րո, վա՛րո»:

Եւսկըն այս տեղից շարունակում է «Խնդիր եւ աղաչանք, բողոք եւ հառաչանք...» տաղը: Վարդն այստեղ ներկայանում է իր ճիշտ առնուով՝ տեր իմ:

Պետրոս Դափանցին իրենով խորհրդանշում է մարդկությունը, կարեկցական շնչով դիմում է Բարձրալիին, որ է Դայր, Որդի եւ Սուրբ Հոգի միասնությունը, մերժվածի պէս վստահություն է խնդրում եւ գուր է աղերսում Լրանից:

Հիս՝ անընման եւ նըմանիս մարդանընման արա՛, Տէ՛ր իմ.

Յաշխարհի աստ զանընտանիս՝ քոյոց ազգական արա՛, Տէ՛ր իմ.

Թըշնամեաց քոց չար հոմանիսի՝ ի քոյոց կապան ա՛րկ գիս, Տէ՛ր իմ.

Հարաց նոցուն մոլեկանց՝ գիս փարաւան արա՛, Տէ՛ր իմ:

<...> Անկիրթ, անվարժ մոլեկանիս՝ ազնեական վարդ տո՛ւր, Տէ՛ր իմ. Աստաւորական մուրցեղանիս՝ հաց վերական տո՛ւր ինձ, Տէ՛ր իմ. Բոց մըշականց վերջնամայր՝ գիս միաբան արա՛, Տէ՛ր իմ. Չորիդութեան, ո՛չ արժանիս՝ գերթ մի վարձանիս արա՛, Տէ՛ր իմ:

«Աղաղակ խորհրդաբար առ բարձրեալն Աստուած ի խաչին, վասն փրկութեան մարդկայնաց ազգին», «Դարձեալ ի նոյն միտ» տաղերը խորապէս անձնավորված են եւ բանաստեղծի տառապագին ծայլն են՝ ուղղված Զրիստոսին՝ ի փրկություն մարդկության: Վարդն այստեղ եւս խորհրդանշում է Տիրոջը: Եվ ընդհանրապէս վարդն Աստուծո-Զրիստոսի-Սուրբ Հոգու խորհրդանշանն է, որ համատարած գեղեցկությամբ տարածվում է աշխարհի փրա՝ ամեն աղիւթով ստանալով որոշակի ներադարձի բովանդակություն: Այս այստեղ բանաստեղծը դիմում է Տիրոջն ապաշխար:

Երկունս արեւոյ արջայական, վա՛րո, վա՛րո, Ես քո գերիս, այս անարժան, վա՛րո, վա՛րո, Ո՛չ ծիծաղիլ եւ ո՛չ խնդալ, վա՛րո, վա՛րո, Հարաւանեալ համակազմայն, վա՛րո, վա՛րո:

Այնուհետեւ բանաստեղծը պատմում է իր թափառական, վարանլալ, անթեւան, երեւում փնտրի մասին եւ թառանցում՝ ո՛հ, ո՛հ, ա՛խ, ա՛խ:

<...> Մեկիկ-մեկիկ ցաւերս ամեն, վա՛րո, վա՛րո, Երգարանեալ ասացից քեզ, վա՛րո, վա՛րո:

<...> Աշխարհս ամեն ինձ լալական, վա՛րո, վա՛րո,

Հիս որբալոյ չեն բաւական, ո՛հ, ո՛հ, Արտասուաց գեղեց յաշացս յարեան, ո՛հ, ո՛հ, Լալով որբամ միկն ի վախճան, ո՛հ, ո՛հ:

Հար ծնընդեանս անիծանեմ, վա՛րո, վա՛րո, Միկն ամենից գիս եղծանեմ, վա՛րո, վա՛րո, Յափտենեմ միկն յափտեան, վա՛րո, վա՛րո, Ի տուն սըզոյ գիս մուծանեմ, վա՛րո, վա՛րո:

Նա դիմում է Տիրոջը եւ, սիրտը բուժելով, փրկություն հայցում. «Առ ոտսդ անկեալ կողկողանաք, վա՛րո, վա՛րո, Հսիորդս փութով հայցեմ բուժեմ, վա՛րո, վա՛րո»:

Վերստին դիմում է Տիրոջը՝ հուսալով «Գտանեմ գլորուտեալ առաջնութիւնս մեր», ապա շարունակում:

Ի՛մ սիրական այգեպան, Տէ՛ր դու գիս վարդեպան, Հոգիս տամ վարդիս փոխան, Ըստ յաւժար կամաց, կամաց:

Այգեպանը երկնային Տէրն է, որն էլ, ահա, նրան պետք է դարձնի վարդեպան, այսինքն՝ իր իսկ՝ Տիրոջ ծառա, նվիրյալ, որին եւ պատրաստ է հոգին տալ:

Հոգեւոր Գերեզի մեջ առանձին կարելի է դիտարկել ապաշխարանքի երգերը: Դրանց մեջ նույն այն ոգին ու պատկերներն են, ինչ Տիրոջ դարձ մատենագիրների երգերում: Միայն, օրինակ, «Աղետ զանձնե եղկեփոյս»-ի սկիզբը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՉ

Հայաստանի Հանրապետությունը (1991-2006 թթ.)

4. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅԹՈՒՆԸ

Սկիզբը՝ 2007 թ. թիվ 18-24, 2008 թ. թիվ 1

Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը: Հայաստանի անկախության վերականգնումից, հատկապես 1998-ից հետո հանրապետության արտաքին քաղաքականության գլխավոր ուղղություններից մեկը դարձավ հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման հարցը: Այդ գործընթացը 20-րդ դարի վերջին տասնյակում է 21-րդ դարի սկզբին ծավալվեց նոր ուժով: Դրանք մեջ են Ռուսաստանի Պետական դուման, Հունաստանի, Լիբանանի խորհրդարանները, ապա՝ Բելգիան, Եգիպտոսը, Եգիպտոսի, Բելգիան, Ֆրանսիան, Իտալիան, Ավստրիան, Կանադան, Սլովակիան եւ Լիդերլանդների Ազգային ժողովի ստորին պալատը, Լեհաստանի, Գերմանիայի, Վենետիկայի, Լիտվայի, Արգենտինայի խորհրդարանները: Իսկ միջազգային կազմակերպություններից առաջինը հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել է Եվրեյցիների համաշխարհային խորհուրդը՝ 1964 թ.: 1987 թ. Եվրոխորհրդարանն ընդունել է «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման մասին» հատուկ բանաձեւը, իսկ 2005 թ.՝ համապատասխան բանաձեւեր այն դատապարտելու վերաբերյալ:

Ռուսաստանի Հանրության Պետական դումայի կողմից հայոց ցեղասպանության դատապարտմանը

հետեւեցին Արգենտինայի Ազգային կոնգրեսի (1995 թ.), Լիբանանի Հանրապետության խորհրդարանի (1997 թ.), Բելգիայի Սենատի (1998 թ.), Եգիպտոսի խորհրդարանի (2000 թ.), Հունգարիայի պալատի ու Իտալիայի խորհրդարանի ստորին պալատի (2000 թ.) որոշումները, Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի (1998 թ.), Սենատի (2000 թ.) օրինագծերը եւ 2001 թ. հունվարի 29-ի օրենքը, Եգիպտոսի Կոնստիտուցիոնալ Ազգային խորհրդի (2003 թ.), Կանադայի համայնքների պալատի (2004 թ.), վարչապետի հայտարարությունը (2006 թ. ապրիլի), Սլովակիայի խորհրդարանի (2004 թ.), Լիդերլանդների ներկայացուցիչների պալատի (2004 թ.), Լեհաստանի խորհրդարանի (2005 թ.), Գերմանիայի խորհրդարանի, Վենետիկայի Ազգային ժողովի, Լիտվայի խորհրդարանի (2005 թ.), Արգենտինայի սենատի հատուկ հայտարարությունը (2006 թ. ապրիլի) եւ 2007 թ. հունվարի 15-ի օրենքը եւ Եվրոխորհրդի 2005 թ. եւ 2006 թ. սեպտեմբերի բանաձեւերը հայոց ցեղասպանության դատապարտման վերաբերյալ:

Փաստորեն ներկայումս ճանաչած եւ դատապարտած պետությունների թիվը հասել է 20-ի: Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել են նաեւ ԱՄՆ-ի 40 նահանգներն եւ տարբեր քաղաքների քաղաքապետարաններ: Չնայած նահանգների մեծ մասը ճանաչել է հայոց ցեղասպանությունը, սակայն Կոնգրեսը, Սենատը, քաղաքական խնդիրներ

ից ելնելով, այս հարցին չեն անդրադառնում: Եթե մինչեւ 2004 թ. կեսերը հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացում նկատվում էր տվյալ երկրի հայ համայնքի ազդեցության հանգամանքը, ապա 2004 թ. Սլովակիայի ճանաչումից հետո սկսվել է մի փուլ, երբ հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող երկրներում հայ համայնքը գերեզ բացակայում է, եւ պետությունները հետեւում են միջազգային ասպարեզում հատկապես ԵՄ ներկայացուցող երկրների ժողովրդական քայլերին: Այս տեսակետից հատկապես կարեւորվում էր Գերմանիայի Բունդեսթագի՝ հայոց ցեղասպանության դատապարտման վերաբերյալ որոշումը, քանզի այդ երկրից Թուրքիայից հետո ամենա մեծ մեղադրություններն է ունեցել Մեծ Եղեռնի իրագործման մեջ: Եվրոխորհրդարանի եւ Եվրոպական երկրների կողմից հայոց ցեղասպանության ճանաչումը դեպի Եվրոպա ձգտող պետությունների մղում է այս հարցում եւս համաձայնեցվել միմյանց շուրջ: Պատահական չէ, որ մի շարք երկրներ՝ Ֆրանսիան ու Բելգիան, օրենք են ընդունել նաեւ հայոց ցեղասպանությունը մերժող անձանց դատապարտելու մասին, որին 2007-ին միացավ նաեւ Արգենտինան: Երկրային հայոց ցեղասպանության ճանաչման միջազգային գործընթացը շարունակվում է: Հի քաղաքական, որ առաջիկա տարիներին այն կճանաչել նաեւ ԱՄՆ-ը եւ Իս-

րայել: Ներկա փուլում երկրորդ բանակցություններով հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը լուծել հնարավոր չէ, քանի որ դեռ Թուրքիան շարունակում է փստել այդ գիտատ: Այստեղ որոշեց զարգացում ցեղասպանության ճանաչման ուղղությամբ լինել չի կարող, քանզի իշխանությունը, իսլամական լինելով, պետական քաղաքականության մակարդակի վրա է բարձրացրել հայոց ցեղասպանության գաղափարի մերժումը: Թուրքիային հնարավոր է միայն պարտադրել, որը կարող է անել Եվրոմիությունը, որն անդամակցության բանակցությունների շրջանակներում Թուրքիայից պահանջում է ճանաչել հայոց ցեղասպանության փաստը: Նա պետք է հետևորդականորեն փնտրի այդ հանգամանքի վրա: Բացի դա, հայտնի է, որ ԱՄՆ-ը՝ որպես գերհզոր պետություն եւ Թուրքիային իսկականորեն երկրի, կարող է ոչ միայն ճանաչել հայոց ցեղասպանությունը, այլեւ պարտադրել Թուրքիային ընդունել անառնելիորեն փաստարկված իրողությունը:

Ի ծով մեղաց անկեալ լալեաց պատեցալ շրջապատեցալ, Հոգմավարեալ կամ երեւոն տարտալարի:

Չունիմ հանգիստ ո՛չ մի երբեք բնաւին իսկ ամենեւին, Ներքցիսանց անձն իմ յաւեոտ հարիարի:

Քայքայեալ կործանին շինուածք ոսկեփուռք եւ ակնակուռք, Ի հիմանէն ցըզլութիս չըմաց քար քարի...

Այս տեսակետից սրտի խորքից բխած մի տաղ է «Հարկից եղկելի հոգույս» վերնագրով, որի մեջ կանցի ապականություններին ու մոլորություններին մատնված մարդն է, որ ուղիղ ճանապարհի վերադառնալու հույս է փայլաւում:

Անկեալ ի վիս մոլորական եւ ի ծործորս այս արտասուաց, Խաւ եւ անկիրթ աղաչանաց, հիւնու եւ վարժ հեծծանաց, Վըստահեցեալ յաղերս մատչիմ, որպէս ձեռին քո արարած, Այցելութեան եւ քաղցրութեան արժանացա՛ զամենեսեան:

Յուրդոյն կենաց խոտորելով, անբանաւորն մոլորեցալ, Տարաբերեալ յայս եւ յայն կոյս, ի կէտ մահու առ մերժեցալ, Կամ եւ մընամ փրկչիդ իմում, որպէս եւ իսկ արդ յուսացալ, Հի խաբեցալ, եւ որսացալ, եւ որսողաց կըցորդեցալ:

Մեղաց հողմունք՝ գտեղ եւ անձրեք, գիս ի հիմանց քայքայեցին, Եւ պիղծ քաղեաց պաշտամանտը տանկեց իւրեանց գայն կազմեցին, Ո՛չ թողին աւր մասն ինչ մաքուր, ալ յաղեփոս շարխեցին, Միա լըջալ, յիմարեցալ եւ ի յուր ըսպարեցալ: Մըքատ հըպարտ, ծեր շընացաւ դ եւ մեծատուն յոյժ սըտասաց, Երիւքս եղեալ ետաթըշուառ, անկեալ յերկրի կոխան դիւաց, Փութա՛, տեր իմ, փութա՛, գըջա՛, գիս ազատես՝ յանրազանաց, Հի ձախեցալ, կատանեցալ, ի մահն անմահ արդ վարեցալ:

Հարունակությունը՝ էջ 5

Եղիկ ՄԻՍԱՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

19-րդ դարի երկրորդ կեսին հայ արաբական-բաղարաբական, հոգեւոր-կրօնային կյանքում ասպարեզ եկան պիսի մկրչյալ անհատներ, որոնց կարած գործը, ստեղծածն ու արարածը առեցին ողջ հայուրթյանը. համեստ, վկատ, բոլորոնքով աշխատանքով մեք կատարուն էին իրենց պարտքը հայրիքի եւ հարազատ ժողովրդի առաջ: Այդ անտերն իրենց համարուն էին ժողովրդի «աշխատավոր եզը» կամ «կերտան» կոչված մեղուն, որը դուրս էր բռնուն, տար հավարուն իր ժողովրդին «բաղոր» (մշակութային բարձրարժեք գործեր) ուղղուելու համար: Այդ գործիչների շարքում իր պատմավոր եւ անդիմախիքին ինքն ունի Գաբեգին Սրվանձոյանցը (ազգանի անունը Հովհաննէս, Սանդուն-մայր): Ծնվել է 1840 թ. Վանուն: Տառնաճ է դարձել եւ վարժվել ընթերցանուն մեք տեղի Զորով Հովհաննէսի եւ Ավետիսի Սահառունու դպրոցում: Դա բավարարելով՝ ծնողները նրան տվել են կոչարի արհեստ սովորելու: Սակայն հոգեւոր հարուստ կերտվածքով պատմուն, որ կնիտը տարվել էր մանիքներից լսած աշխատանքում գրույցներով, Վասպուրանի գեղավոր սիւնաքան վերաբերյալ մանահարաշ պաճուրկատուններով, կարող բավարարվել արհեստավոր լիվել: Տակատակովը ժպտաց նրան: Թուրս ստանձանա մայրաքաղաքը եւ «Բյուրեղիոնի գեղավորն համերը» հայրենի քաղ վերադարձավ արդեն վարդապետ եւս ապագայի «մեծ հայը» Մկրտիչ խմյանը, եւ Կ. Դուլսի հայոց պատրիարքի միջ կշանակվեց Վանին մերձակա Վանա վրկանի վանահայր: 1857 թ. նա այն-միջ բացեց «Ժառանգավորուք» վարժարան, որի առաջին աշակերտներից մեկը ծնված Սանդունց Օհաննէսը: Ուսումնառյալն չորս տարիների վճռակալ դեք երեցին պատանի Օհաննէսի կյանքում: 18 թ. Մ. Սիրիյանը Վարազուն սկսեց տնտեսական շէշատան աշխարհի առաջադրեալակնը՝ «Լըրմով Վասպուրան» անամպոք, որի բանվորները, գրաւները, անգամ հողվածների հեղինակները արձան «Ժառանգավացի» առաջինները: Ուսումնասիրության տարիներին նորանալով հայ ժողովրդի պատմության պատանի Օհաննէսն առանձնապէս վկուն է եղիշել «Վասն Վարդանանց տերազմի» երկից եւ դրա հերոսներից

Արկի աճուտով իրեն կոչում Գարեգին Սրվանձուդյան: (Հետագայում նա այնպիսի հուշակալ արարեց այդ ազգանվանը, որ արևերեք եղբայրները վերանվանվեցին Գրվանձուդյան: Նրա կրտսեր եղբայր Սիրաշվել Կոմիտասի աշակերտ էր, իսկ ավագ եղբոր որդին՝ Համանյան Սրվանձուդյանը, առաջին համաշխարհային պատերազմի զորավար, որին բուշուխները կացնախարեցին Տրեանի քաղաքում):

«Արժույթի Կատարական» հանդեսը և նրա խմբագիրը մեծ ներ կատարեցին պատմիչ Օհաննեսի գրական իրրիքի զարգացման գործում: «Արժույթ»-ի էջերում սկսեցին լույս տեսնել երիտասարդ Գարեգինի հոդվածները «Բուրասանած քաղաքական առաքինությունեան», «Հիրքիմը նախնեաց», «Հայրենակիրորիւն և հայրենիք», ապա առավել հաստունացած մտքի արգասիքը «Ալեքսեր մեր գործ, նորեն սկսեցք», «Հիմնական հայոց կենսո՞րէն «Հայաստան» և բազմաթիվ այլ հոդվածներ: 1860 թ. Գ. Սրվանձույտյանի ավարտում և «Ժառանգավորացը», բայց իր բաժանվումն ոչ իր ուսուցիչը, ոչ էլ վարժարանից, նա դառնում է վարժարանի ուսուցիչ և «Արժույթի Կատարականին» փոխխմբագիր: Նույն թվին Մ. Խորիճյանի հետ նա ուղևորվում է Արեւելյան Հայաստան, լինում Երեւանում, Եջմիածնում, Սյունիքում, Ըոշիքում, արեւելախաղաղւած մշակութային կենտրոններ իշխվաւմ, ապա իր տպավորությունները հարկորդում արեւմտախաղ ընթերցողներին «Արժույթի Կատարականում» և Կ. Պոլսի «Սեղո»-ում տպված հոդվածներով: 1862 թ. Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանը Մ. Խորիճյանին է վառախում Տարքնի հոգեւոր առաջնորդի և Ս. Կարապետի վաճառորդ հոգեւոր պաշտոնները: Կարգավերելով վարազած վանքի և վարժարանի գործերը՝ Խորիճյանի իր սանի հետ մեկնում է Տարքն, որի եռամսհն ուր պարզել է ծավալում հայ եւ արաբական գեցերի հարկահանների, պետական պաշտոնյաների դեմ, և դրա համար Կաթողիկոս խորհրդայն տարոնախաղաղ կողմից արժանանում է «Հայրիկ» պատվանունին: Սրվանձույտյանը Տարքնում զարկ է տալիս նա տունմանք գործին: Խորիճյանի անպնշուրյաճը և Սրվանձույտյանի ջանքերով Մ. Կարապետնում բացվում է նոր «Ժառանգավորաց» վարժարան, որի ստանդն ու գլխաւսուցիչը Սրվանձույտյանն է:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՎԱՆՁՏՅԱՆՃ
Մահվան 115 տարեկիցի առիթով

վոր ուսուցիչն է դառնում ինքը: Այդ վաճառում 1863 թ. Սրվաճմոյսյանի խնայարգությունը յույս է տեսնում «Քրատար Արմոկիկ Տարոն» երկաթաբարձերը, որն ի տարբերություն «Արմոիկ Կապուրդականի», հրատարակվում էր չէ գրաբարով, այլ ժողովրդիկ մատչելի աշխարհարարով: «Արմոիկիկ» ամսուկը անգամ ընդգծում էր իր հավատարմությունը «Արմոիկան» գաղափարներին, իր էջերում հաջորդ գյուղացիության բողոքի ծածկը էր հիշեցնում: Գ. Պոլսի Ազգային վարչության անույն բողոքում հարստահարիչներին էր, բացահայտում տգնահատելի և կաշտատիր իրողություններին, որոնց արարքները: Այդ պատճառով հալածանք է սկսվում Սրվաճմոյսյանի դեմ, և քաղաքական մեղադրանքներով ժամանակավորապես փակվում է բերքը: Մի կարծ ժամանակ էս վերադառնալ հրատարակվողց հետո՝ 1865 թ., վերջնականապես փակվում է «Քրատար Արմոկիկ Տարոնում»: 1867 թ. Սրվաճմոյսյանը ձեռնադրվում է վարդապետ: Սակայն մարտնչով Սրվաճմոյսյանի ամբողջության է համարում վաճառակ ամուլ կյանքը: Հոգեբույսական վերադարձ համար չէր մատուցել էր, այլ գործելու միջոց: 1869 թ. Կարճն հայությունը հայերենագիր գործիչն է վստահում քաղաքի կենտրոնական վարժարանի տեսչությունը, նաեւ բոլոր վարժարանների լիազոր տեսչի պաշտոնը: Այդուհետ ևս բացում է լիկակակություն երեխան դպրոց մեծահասակների համար:

պանքների մասար, որը մեծ դեր է կատարում քաղաքի հայաթայում ազգային ինքնակառավարման բարձրագույն գործունէ: 1869 թ. վերջերին Մ. Խրիսթյանն ընտրվում է Կ. Պոլսի հայոց պատիւարք է և իր «արժանըմտելի ասմին» նշանակում է Մ. Կարապետ վանքի վանաստայրայան վոյաւանքը: Այդ տեղին Գ. Սրվաճճանեցը Բ. Դոտ է Զայց պատարարարան է ուղղում բողոքագրէ իր փ իտար: Կ. Պոլսի այլ լրագրերի իրատա րական են նրա իտվածները, որոնցում բնադատվում են Տարուն բոլոր պաշտոնյաները, բողոք եղեալները, այլ մեծաւատաստներն ու հոգաւորականները: Այդ իտվածների մեջ առաճճանում է հատկապէս 1869 թ. «Մանգոլների էքիբար»-ում տպված «Մշեցոյց վրա ընդհանուր տեսողին ծը» ընդարձակ իտվածաշարը, որի մեջ «չարին հարձով շնակասկվելու» քրիստոնեական հասկնկարայայան քաղաղի փոխարեն իեղինանը «նախտակոլրայան հանըելիս» է իրապկիւրում այլ շինականին: Միվանճուտայցը կէ էր անում իր հայրենիքի վերաբեր: «Մասիւ աշք տեղով է շրղող բշմանային ուզանք քնեու, այրինք կեծեմին է կապակալին անմեծաճանկ շատեր, բայց գլու տեղը, ու իրենք կապեր նշանակող լինելով է ու իրենք ճանը լատվելու ու արղույնանալը»: Այդ իտվածաշարն այնպիսի աղմուկ առաջացրեք պրկասապայայան է օտանման կատա վարող շրջաններում, որ վեղիք Այլ փաշան իրաճայեց այն քարգճանկ բողոքերն է աաաբէ Խարեն Կոտակային, որպէսզ վերջին տարելոլրոյուններ հարղողի հարստաաաարղոլրոյունների ճշարտաաաղղոլրայան մասին: Կոտակայն ստիպված պատասխանում է, որ իտղվածը համապատասխանում է իրա կանոնայունը, իսկ հարստահարղոլրոյունների ցուցակը լույնկեկ թերի է: Պատասխանն անաղղույն այլ օտանման վեղիքը իրաճաաու է Կարեն կոտակային գունէ Տարունի հայկական վանքերի կողղղալիներին, կաաաաաղղուէ Զանաանի է Ֆիղղանցի րոաուններին, Մուշ է ողղղակու ընկն: Օտանք բէյին է Զայց Ազգային ժողղղի անղղն Խորաանանա Պանին էէններ: Օտանքան վեղիքի այլ գործընկերաղղ իեաաղղուն ողղն էր ու թէ արղղարղղում հաստատելու, աղղ ուեծ տեղղղղոլրոյունների դէաաաններին հանգաաղղեղղում նաղղաաղղ: Փաստողը, 60-ականների սղղղին է վեղղին եղղղղն անղղն Մրկանճոյանցի անղղնը իտղղվում է կաաաաղղող շրջաններում է արղղանում դղղղաղղղում ու անկաաաղղաաղղաղղ:

Շարունակելի

Էմմա ԿՈՍՏԱՆԴՅԱՆ
Պատմական գիտ. դոկտոր

**Ուխտագնացություն Չինաստանի
Ս. Նովիաննես հայկական եկեղեցի**

Հունվարի 13-ին՝ Հիսուս Զրիստոսի անվանակաթողության տոնին, արդեն իսկ երկար տարիներ ամրագրված պակտոսայի համաձայն, ուխտի Մ. Պատարագ մատուցեց Չիստուրայի Մ. Ղովհաննես հայկական եկեղեցուն: Այն Մ. րենտույան Բենգալիա նահանգի երկրորդ ամենահին քրիստոնեական եկեղեցին է՝ կառուցված 1695 թ.: Ցավոք, այստեղ այսպես կայել են ապրում Չիստուրայում, և նմանապես ունեւածացություններին միջոցով փորձ է արվում հայկական եկեղեցուն կոխի աղոթք ունենելու և ազդարարելու հայ քրիստոնյայի ներկաւության մասին:

Օրվա պատարագիչն էր հնդկահայոց հոգե-
ւոր հովիվ Է. Կալկաթայի Հայոց մարդասիրա-

կան ճեմարանի կառավարիչ Օշական վրդ. Գյուլգյուլյանը, որին ընկերակցում էր Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միաբան Պարոնություն սրկ. Համբարձումյանը: Ա. Պատարազի ընթացքում հայր սուրբը հավիտ. պատշաճի քարոզի խոսեց՝ ընդգծելով շրկիցաստանում մեր Լախնեյաց թորոնք ժառանգության պահպանման եւ հնդկահայ գաղութի սերունդների ակնրաժեշտություն մասին:

Այս առիթով Կալեթայի Ս. Նազարեթ հայկական եկեղեցուց ղուրս եր բերվել նաեւ Ս. Դովդահանեւ Մկրտչի մատուցած աջք, որով ու Պատարագի ընթացքում կատարվել անդաստան: Կատարվեց նաեւ հոգեխնակիստ՝ եկեղեցու բակում թաղված հայորդիների հողիների հանգստության համար:

ՊԵՏՐՈՍ ԴԱՓԱՆՑԻ
(1700-ական թթ. սկիզբ - 1784)

Սկիզբը՝ էջ 4

հիշեցալիվորթյան հույսով ևս լինե՞լ բա-
ցու՞մ իր անձի ունե՞լ («Կեն ընդ անձի ունե՞լ», իրեն
մոցու՞ն տուրժիքի դառա՞նան ևս իրեն ևս
մարու՞մ Է «պաղա՛ստիքի ծառ, լայստե՛ր
վառ», անձնե՛կեցի գրկվա՞ծ ամու՛ն երկի, ցա-
մա՛ք հող: Եւ մեծ անցքա՛նե Է տեսնու՞մ մարդու
սարաճիքի ու երեքնի միջեւ: «Ի՞նչպե՛ս իցե՞ա
կերպարանա՞ց մարդո՛ր իրե՛ն, Բայ՛ն իցե՞ա
նով քան բզգո՛ղեք լայո՛ր երեքն:» Մարդ չար
նե՛ւ Է, միասնակա՛ն Է ամբողջակա՛ն է՛լ, շողո-
քո՞րք Է ու արա՛նի է՛լ տեսնելու երեքն ո՛չ արե՛ւ
ո՛չ է՛լ բարի: «Մուգ թափա՛սափա՛ն ընկա՛լ ի քե՛զ
յայտու՛նե՛ս:

Մարդու կործանումը Հայփանցու համար դառնում է նախապայման՝ ներկայացնելու դրականության եւ բարոյականության ակնունդը։
Կյանքը նրան վերստին պատկերանում է որպես ալեկոծ ծով, որի ալիքների մեջ ծիկում է մարդը՝ որոնելով փրկության ճանապարհը («Հայկերիոթեն իռզույս»)։

Աշխարհս է ահագին ծով լայնատարած,
Յորում ալեալք ծրլիի անձն իմ արտալած,
Նաւաբեկեալ տանջիմ գերիս չարագգած.
Ողորմեա՛ ինձ, Աստուած, ողորմած գրթած

Ի կործստեան շաւիղս չարին ընթացայ,
Եւ ի՛ յառնել հողմոց յո՛յժ սասանեցայ,
Հարեալ միշտ կոհակաւք եւ կործանեցայ,
Ողորմեա՛ ինձ, Աստուած, ողորմած գրթած

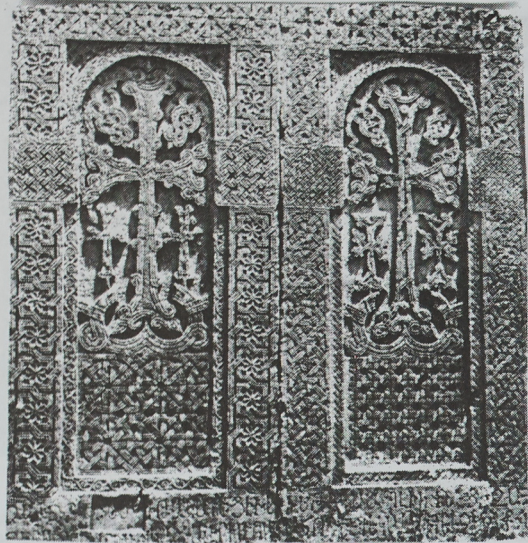
Ղափանցին ելլ է որոնում կործանվող մարդու համար՝ աղաչելով. «*Խառնեա՛ր՝ զիս սիրով քո ի թիւս արդարոց*»:

Այս հոգեմիճանը Ղափանցիսի որոշակիացե-
լու էր ևր անձնակալ կենսաբոլորթյալը: «Բը-
ղը զաճեմ էր կոտակ անըղալու»: Պատկը-
կուճ էր իրեն արընըի շրջաճուլ: Իրեն գեղեց-
կաճս մի երիտաճարը, ող, իր անհիյ սաճ-
ճարճակ ձիս ճարճաճ, մըղալել է աջ ու յալակ՝
իճըը ճարճաճ, սիղըղ՝ հաճմըղաճ: Իկչալե ա-
նալալաճի մըղակ, նրաճ միջըրի իրըղալե է
իճուճ, է ճարճ է տիղանմոճ նրաճ: Փոխը-
կեղի ճիճըս պաշաճոն ըղղ մաճի գըրըճս իա-
ալաճի»:

Չար յանցուածոց եւ ծախահոտ պիտից
մեղաց հետեւեցայ,
Անխտորոնակ յուդի անկեալ, յանգիստ
կորուստն մատեցայ,
Ընդիս ածի առ ի կորուստ, զբազմս յինց եւ
հաւեցայ:

Հաջորդում են ձախորդությունները եւ
նրան մատուում կործանման. «Հո՛վ ձախողակ,
Վայր քարատակ, Ես միայնակ, Անաժառնգակ:
<...> Անբեր վիճակ, Մերկիկ սենեակ, Դատարկ
քոսակ, Աստուտ սեւակ»:

Շարունակելի
Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՊՐԱԽՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Ս. Գր. Լուսավորիչ եկեղեցու հոգեւոր հովիվ
Տ. Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

- Արարիչ դեմ ընթստանալու արդյունքում մարդու մեջ բուն դրած մեղքերի շարքում իր տեղն ունեցավ ապերախությունը, երախտամոռությունը կամ որ նույնն է՝ անշնորհակալությունը, անշնորհակալություն Մստծո պարգեւած բազում շնորհների դամաց, ինչպես նաեւ ապերախություն կամ անտարբերություն մեզ բարին կամեցող մարդկանց հանդեպ: Կայնում մշտապես զգում եւ ապրում ենք ամենողորմ Մստծո ողորմության վեհությունն ու մեծությունը մեղավորներին հանդեպ, սակայն ջշերս ենք գիտակցում այս եւ փոխանակ երախտագետ սրտով գոհանալու Մստծոց Իր անպատու պարգեւների համար, ապերախ ենք գտնվում մեր Արարչի հանդեպ՝ նեղությունների եւ դժվարությունների մեջ ընթստանալով Մստծո

դեմ՝ մոռանալով Նրա պարգեւները: Տե՛ր հայր, ինչո՞վ բացատրել մարդկային ապերախությունը:

- Մարդկային ապերախությունն սկսվեց եղեմի պարտեզից: Արարիչ Մստված Ադամի եւ Եվայի համար ստեղծել էր երանական կյանք՝ առանց տառապանքի, ցավի, դժգոհության եւ տրտուկի: Նրանց կարող էին վայելել դրախտային կյանքի բոլոր բարիքները, սակայն պետք է հնազանդ լինեին Արարչին, իրենց ազատ կամքով պահեին Մստծու պատվիրանը՝ այս կերպ երախտագետ լինելով Տիրոջը: Սակայն նրանք ընթստացան Մստծու դեմ, ապերախ գտնվեցին՝ խախտելով աստվածային պատվիրանը: Ադամի ու Եվայի պատվիրանազանցության հետեւանքով մյուս մեղքերի հետ նաեւ ապերախությունն արմատավոր

վեց մարդու սրտում: Ապերախ է նա, ով չի հավատում իրեն կյանք պարգեւած Մստծու գոյությանը: Մստվածաշնչում ապերախությունն երախագիտության բազում օրինակներ կան: Յիշենք, թե ինչպես Նոյը, Աբրահամը եւ այլ սրբեր գոհ էին մատուցում Մստծուն՝ ի նշան երախտագիտության: Սակայն քիչ չեն նաեւ ապերախություն հրսեւորները: Մստված խրաչնալիքներից ղուրս է բերում Եգիպտոսից՝ ստրկության երկրից, սակայն նրանք ապերախ են գտնվում, կուրք եւ պատրաստում եւ սկսում պաշտել: Յիշենք նաեւ Յովսեփ Գեղեցիկի պատմությունը: Յովսեփի եղբայրները, ուրանալով եղբայրական սերը, դաժանությամբ ստրկության վաճառեցին նրան: Սակայն Յովսեփը երախտագետ գտնվեց, չուրաքով եղբայրական սերը (թեեւ կարող էր), այլ սիրեց, փայլապեղ եղբայրների՝ բարի օրինակ լինելով նրանց:

- «Եթե մեկը, նեղությունից ազատվելով, իր փրկությունն Մստծո բարերարության արդյունք չհամարի եւ շնորհակալ չլինի Նրանք, այլ փրկություն իր գործությանը, խեղճի վերագրի, կկրի իր ապերախության պատիժը», - ասում է Պողոս Արքիեպիսկոպոսը: Տե՛ր հայր, ինչ եւս նման մարդիկ բարգավաճում են, ե՞րբ պետք է կրեն իրենց ապերախության պատիժը...

- Յայ ազգի մեջ բավական տարածված մի ավանդույթ կա, համաձայն որի՝ փորձանքից ա-

զատված մարդը մատաղ է անում, Մստծուց շնորհակալ լինում: Եվ քանի որ ինքն Մստծուց ողորմություն ստացավ, ազատվեց փորձանքից, բարեգործությամբ է հանդես գալիս՝ Մստծու անունից կերակրելով մարդկանց: Իսկ անգեղ մեղավորները, ովքեր կարծում են, թե Մստված չի տեսնում իրենց կատարած չարիքները, սխալվում են: Մստված ամենուր է, ոչինչ ծածուկ չէ Նրան: Եթե նույն պահին չեն պատժվում, չի նշանակում, թե Մստված չտեսավ, չգրանցվեց: Ահեղ Դատաստանի ժամանակ բազում զորքեր կբացվեն, որոնցում արձանագրված բազմաթիվ մեղքերի համար Մստծու առաջ պատասխան պետք է տանք: Նաեւ նշենք, որ շատ ապերախներ գուցե իրենց պատիժն այստեղ չտեսան, նաեւ՝ ինչ-ինչ երախտագետներ, հնարավոր է, փորձությունների հանդիպեն: Սա նշանակում է, որ այս կյանքում պատահածը չէ դատաստանը, այլ այս կյանքը պատրաստություն է Ահեղ Դատաստանին: Նրանք, ովքեր այս կյանքում երախտագիտությամբ ապրեցին, Արարչից պիտի վարձատրվեն, ողորմություն գտնեն, պատվի արժանանան: Իսկ ապերախների մասին Տե՛րն ասում է. «Ով որ ինձ կխտուղանի մարդկանց առաջ, ես էլ կխտուղանեմ նրան իմ Պոր առաջ, որ երկնքում է: Եվ ով ինձ կուրանա մարդկանց առաջ, ես էլ նրան կուրանամ իմ Պոր առաջ, որ երկնքում է»:

- Յայերեն ասում են, որ ով միայն երջանկության ու փափկության մեջ է հիշում Մստծուն եւ գոհանում Նրանից, իսկ տխրության, վշտերի ու նեղությունների մեջ ընթստանում է Մստծու դեմ՝ մոռանալով Նրա պարգեւները, չունի կատարյալ սեր առ Մստված, քանի որ ապերախություն է Մստծու պարգեւները մոռանալը: Որքանո՞վ է վտանգավոր այս երեւույթը:

- Մարդը պարտավոր է հիշել իր Արարչին, երախտագետ հոգով գոհություն եւ փառք մատուցել Նրան եւ ուրախության, եւ տրտմության ու դժբախտության ժամանակ: Անշուշտ, ուրախության մեջ ավելի հեշտ է փառաբանել Մստծուն, քան դժվարության մեջ, սակայն նեղության բալասանը հենց այս երախտից մեջ է: Եթե մարդը հավատ չունի առ Մստված, չի հավատում հավիտենական կյանքի գոյությանը, արդեն իսկ դատապարտված է, քանի որ ցանկացած փորձիկ տառապանք եւ նեղությունն անընդհատից հոգեւոր վերք է դառնում, իսկ եթե մարդն ունի աստվածաճանաչողություն եւ երախտագիտություն, ցանկացած դժվարություն ու նեղություն հեշտությամբ է կրում:

- Կարո՞ղ ենք ասել, որ հոգեւոր ընկալում ունեցող մարդը պարտավոր է ամեն պարագայում երախտագետ սրտով օրհնել Մստծուն՝ այս կերպ արտահայտելով իր երախտագիտությունն Մստծու բարերարությունների հանդեպ:

Շարունակությունը՝ էջ 7

Ի՞նչ ենք արհեստագործներ (Շախմատիստ)

Աշխարհի լույսը, սա Քրիստոսի ճշմարտությունն է: «Ես եմ աշխարհի լույսը», - ասաց Քրիստոսը: Աշխարհի հոգեւոր մարմինը Քրիստոսի սերն է, որը տրված է բոլոր մարդկանց, որպեսզի նրանք դառնան լույսի իրենց հոգեւոր գոյությունը: Այսպիսին է ահա հոգու կյանքը, հոգին սնվում է արդի միջոցով: Արդյունք մեր առաջին հոգեւոր սնունդն է: Ինչպես չոք մոռանալ ամեն օր ուտել, խմել, տարաքցել մեզ, հագնվել, այդպես էլ պետք է մեր հոգուն տանք աղոթք, սեր, ավետարանական ճշմարտություն: Թույլունք ոչ միայն բույն է շինում, այլեւ երգում ու բույն: Եվ մարդն էլ ստեղծված է ոչ միայն մեր համար, որ բանի, այլեւ սիրի ու աղոթի:

Մարդն իր հոգուն ճշտապես պետք է տանի հավասարակշռության: Մեր հոգին համալի է տարա-կուսում, հուզվում ենք, կորցնում հավասարակշռությունը եւ բոլլ տալիս կենսական սխալներ, վնասում մեզ ու շրջապատին մարդկանց: Հնգերորդ կյանքի ճգնաժամը առաջին հերթին պետք է փնտրի հավասարակշռություն, պետք է փնտրի հոգու հանգստություն, սրտի խաղաղություն: Իսկ դրա համար մարդը չպետք է չափի փիլի կիրք դրսեւորի ոչ իրեն, ոչ այլ մարդկանց եւ ոչ էլ իր համայնք: Ունենալով մեղքից ազատություն՝ մարդը պետք է սիրի բոլոր մարդկանց, բարին ցանկանալ ամենքին, օգնի ուն կարող է, արդի իրեն սիրողների եւ մանավանդ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՒՅՈՒՆ

շախմատի համար, որպեսզի խաղաղի հակադրի ոչ թե խաղաղը, այլ լույսը:

Մարդը կոչված է լույս Մստծուն երկրպագելու: Կա մարմին եւ կա հոգու ինքնություն: Նա պետք է վաճառի իր հոգին, սնի, ջերմացնի եւ պայծառացնի Քրիստոսի ճշմարտությամբ, պետք է այնպիսի պայմանների մեջ դնի իր հոգուն, որ այն կարողանա ամրանալ, զարգանալ եւ վերածնել հավիտենական կյանքի: Մարդկային հոգին կարիք ունի նաեւ լուսավորության, որը բխում է Քրիստոսից՝ Մստծու Որդուց՝ իրապես Մարմնացյալ Մստծուց: Առօրյա կյանքում միշտ կարելի է տեսնել, թե ինչպես է մարդու մարմնի միջոցով դրսեւորվում նրա հոգին: Մարդու դեմքի վրա, մանավանդ՝ աչքերի մեջ ակնհայտորեն տեսանելի է այն ողբ քարին ու լուսավորող, որ կա մեր ներսում, քարի մարդու դեմքը փայլում է հայելու պես՝ արտացոլելով Մստծո ճշմարտության վրա իր նրա երեւաշխարհը: Իսկ չար մարդու դեմքը միշտ փշտու է, անբարեհամբույր, անգամ շրջապատողների համար սպանիչ: Մի՞թե դա այդպես էլ... Թող այս մասին մտածեն մեր յուրաքանչյուրները, որոնք չեն հավանաբար մարդու հոգեւոր բնույթը:

Բոլորս ենք ծնունդ հոգեւոր լույսի: Նույնիսկ անհավատներն աւանդական կամեմունք են մտնել բարոբազույն կյանք, իրենց մարմնավորել նրանում, ճգնաժամ են կրողնալ այն լույսից, որն այստեղ երկրի վրա գոյություն ունի: Մենք այստեղ, մեր բոլորությունների

ու մահկանացու լինելու մեջ տեսնում ենք հավիտենական կյանքի միայն ճշույթ: Սակայն այդ ճշույթն աշխարհի ամենամեծ զանգն է: Եվ իմաստուն է այն մարդը, ով չի գայրակողմուն երկրային արտաքին, վաղաճնուկ ուրախությունների խայտով, այլ հայացքն ուղղում է իր իրական կյանքի ամեն տար-մեղքերը...

Ճշմարիտ հավատացյալին հեշտ է բոլորն երկիրը: Նրա հոգին, ազատվելով աշխարհի նյութերեն արժեքների գայրակողմունքներից ու կործանից, հեշտ է մտաբ գործում հավիտենություն, երանության լիություն մեջ, որի նախերգանքն աւ արդեն ըմբռնվել է այս աշխարհում:

Թող այդ երանությունը լծողդի խաղով, իր ե շրջապատիչ շարի հետ պայքարով... Ոմանք Խաչի տակ հասկանում են ինչ-որ անմահելի, դրսից կատարվող մի բան: Դա ճիշտ է: Քրիստոսի Խաչը կրելը պատրաստակամություն է, մարդու ազատ կամքի արիությունն Մստծո ճշմարտության համար մոկվող պայքարում թե՛ իր հոգուն տեղի ունեցող եւ թե՛ աշխարհում: Խաչը մասն մարդու ազատ կամքով արվող համաձայնությունն է այս աշխարհում սիրո եւ արդարության համար պայքարին:

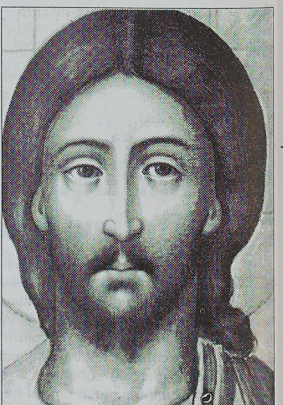
Մարդուն հեշտ էլ պայքարել այս աշխարհի սիրո, ճշմարտության ու մարդության համար: Բոլորն ասեւ դատապարտում, խափանում, բուլացնում են բարոյի հանդեպ մեր պոռոնիկաները՝ թե՛ ներսից, թե՛ արտից... Սակայն հա-

վատր ունեցող մարդն իր մեջ այդ խոյանքները կրում է ողջ կյանքի ընթացքում: Սա էլ հենց նրա Խաչն է: Սա ոչ միայն է, այլեւ Քրիստոսի Խաչն է: Եվ մա, ով հրաժարվում է տանել Քրիստոսի ճշմարտության լուսավոր, փրկարար Խաչը, Խաչը մարդության ու սիրո, ստիպված պետք է լինի տանելու իր կրքերի անմահության, ավազակարար, իր չար գործերի ու դրանց հետեւանքների Խաչը: Այս Խաչը Քրիստոսի հետ Գողգոթայի բարձունքում խաչված այն ծախակողմյան ավազակինն է, ով չկամեցավ գիտակցել իր մեղքը եւ ապաշխարելու փոխարեն մեղքը Քրիստոսին:

Սա երկրային, անգողիկ կյանք մարդու համար ամենեւին էլ հեշտ է: Իր կյանքի մի մասը մա պետք է անցկացնի այս աշխարհում, ազնվորեն կատարել երկրային իր գործերը՝ համուն հարազատներին, համուն ժողովրդին, մարդկության, սակայն վերջում, իր ողջ հոգով, արդեն պետք է շնչի փրկություն լինումը ինչպիսիք օղջ: Այնուհետ իր իրական մարդու բարձունքը, մա պետք է գնա իր երկրային փորձություններից հեռու միայն:

Եվ կրոնական կարելի է համարել այն մարդուն լույ, ում զանգները ոչ միայն երկրի վրա են, այլեւ երկնքում:

Նման մարդը կարող է լինել վիրաբույժ, ինչպես Պրիորգովը, գրող, ինչպես Դատանյանը, գիտնական, ինչպես Նյուտոնը, եւ երկրաբան-հետազոտող, ինչպես Սեմյոնով-Տյան-Շանսկին: Նման

մարդն ամենուր՝ աշխարհի բոլոր ճանապարհներին, ճշտապես իր պարտություն է մեծագույն մարդկայնություն՝ Քրիստոսի ճշմարտությունը:

Բոլոր պայմաններում էլ, որ գոյություն ունեն հողագործի վրա, մենք կարող ենք պահպանել մեզ չարից ու մեղքից: Դա է հենց մեր Քրիստոսով ապրելու հրաշքը: Քրիստոսը մեր հավատի միջոցով է դա իրականացնում մեր մեջ: Ոչ թե մեր, այլ Մստծո գորույթամբ ենք մենք փրկվում...

Ամեն բան էլ, որ մարդու համար հնարավոր է, սակայն Մստծո համար անհնարին ոչինչ չկա: Մենք հավատում ենք ու պահենք, որ Մստված ոչ միայն մեր կողքին է, այլեւ մեր մեջ է, ու աշխարհի ամենամեծ ուժը Նրա սերն է մեր եւ մեր Նրա հանդեպ:

Թարգմանություն՝ Ռ. ԱՐՈՅԱՆԻ

Ռ. Սթյակ.
Տեսարան Գյումրիից

Սկիզբը՝ 2008-ի թիվ 1

1935 թվականն իրավամբ կարելի է համարել Հայաստանի Հանրապետության տարի: Այդ տարում Ալազանի առաջաբանով ու խմբագրությամբ լույս տեսած «Գարնանամուտ»-ն ապա «Միամանկ»-ն է հայեցաբեր: Վիպերգն ապշեցուցիչ թնոլներով և արժանացան: Հետագայում՝ իր կյանքի մայրամուտին՝ 1968 թ., Գուրգեն Մահարին պիտի խոստովաներ, թե «սկսնակի նախակրթարան չանցած» Հովի. Ըրիազը «հենց սկզբից իր մատը դրել էր իսկական քնարերգության գարնանակին»:

Մեծ ծովի՝ օվկիանոսի նավ էր Հովի. Ըրիազը միշտ վերադառնում էր նավահանգիստ՝ իր «անուշ ծննդավայր» հարազատ Գյումրի, որից տասցել էր ստեղծագործական առաջին ազգայնեթն ու ներշնչանքները, սիրո առաջին արքունեթը: Նրա տուր տեսողությունն այն աշխարհում հայտնաբերվեց:

«Մտածումի նավով» աշխարհը շրջելով՝ Հովի. Ըրիազը միշտ վերադառնում էր նավահանգիստ՝ իր «անուշ ծննդավայր» հարազատ Գյումրի, որից տասցել էր ստեղծագործական առաջին ազգայնեթն ու ներշնչանքները, սիրո առաջին արքունեթը: Նրա տուր տեսողությունն այն աշխարհում հայտնաբերվեց:

ՀՈՎԱՆՆԵՍ ԺԻՐԱԾԸ ԵՎ ԳՅՈՒՄՐԻԿ

Իսկ Վարպետը բազմաշնանակ պատասխանել էր.
- Որովհետև Գյումրին ավելի մոտ է երկնքին:

Սա սովորական մարդկանց հարց ու պատասխան չէ, անշուշտ: Հենց այդ անտվոր ու յուրահատուկ մտածողությունն է նրանց բանաստեղծ դարձրել, իսկ այդ մտածողությունը դարձյալ գյումրիական ծագում ունի: Իր գեղարվեստական մեծ աշխարհի այդպես էր ստեղծել Ավ. Իսահակյանը: Նրանից տարբերվելու, ինքնահաստատման դժվարությունները եւ նույն նյութի պարտադրած նմանությունները հաղթահարելու համար անհանձնահատուկ ուժ էր պետք, ինչպես տասնող հորթին է վիթխարի ուժով պոկելու երկրի ձգողականությունից եւ սիւզեղանակը ինքնուրույն թռիչքի դուրս բերում ուղեծիր: Նույն միջավայրն ու երեսույթներն այլ հայացքով, ուրիշ մտեցումով դիտելու, բնական ու կենսական երեւոյթներն ինքնատիպ մտածողությամբ ու պատկերավորությամբ ներկայացնելու, Իսահակյանից ու մյուս բանաստեղծների տարբերվող վիթխարի ներում ունեւր բանաստեղծ ծնված Հովի. Ըրիազը:

1937-ին Նոր-Նոր հայրենիք վերադարձած Ավ. Իսահակյանը Սեւանից Հովի. Ըրիազին հասցեագրված պատասխան նամակում գրել է. «Նախանձում եմ բեզ, որ թափառում եմ իմ սիրելի Արփայի ափերում, Ալազայի հովիտներում, Ըրիազի երկնքի տակ, Նախանձում եմ նաեւ, որ սիրո վիշտ ունեւ: զրաւնից ավելի շատ բան չպիտի ունեւ իսկական բանաստեղծը - սեր, վիշտ, բնութիւն, հայրենիք եւ գաղափարական մտաշխարհ: Այդ բոլորը դու ունեւ եւ վրան էլ ավելացնում մատուց հասակ, Նոր բնոր աղբյուր: - Ուրեմն՝ ստեղծագործիր, սակաւաիր, թո՛ղիր»:

Սա իսկական Վարպետի եւ անկեղծ ու ճշմարիտ ուսուցիչ քաջալեզի խոսք էր միայն, այլ գրական դաս, որի պատվիրանները հավաք տարմունք կատարեց Հովի. Ըրիա-

զը:
«Ոչ քնարական» ժամանակներ էին. Նկատի ունեւ 1930-ական թթ. գրական մեղադրութը, ուր, հակառակ Զարեցի «Եպիկական լուսաբացի» հանձարեղ եւ ուղեւշալիս դիտումների, միակուսակցական քաղաքական ճան ու տեխնիկայի գովերգն էին համարվում բանաստեղծություն կամ էլ առաջնորդամուկ կույր ու կիսակույր աշուղներ ի անմիտ փառաբանությունները:

Մի ծայրահեղությունից՝ մյուսը: Այսօր էլ, դժբախտաբար, մենք կոյրերն ենք գեղեցիկ բանաստեղծությունն զգալու եւ արժեւորելու կարողությունը. ժամանակի գործուն անգոր է Հովեթուի, Նարեկացու, Շեքսպիրի, Ռուսկայի, Զաւրեցիի եւ նույն Հովի. Ըրիազի բանաստեղծության հանդեպ: Մեզին շատերն այսօր տրամախոսություն, սիլոգիզմ-մտահանգումը, խեղացի միտքը, տարօրինակ մտազարդությամբ զարմացնելու ճիգեր, տարատեսակ հավատարմության երդումները, քաղաքական ճառախոսությունն են բանաստեղծություն համարում՝ մոռանալով, որ բանաստեղծությունը, նախ եւ առաջ, պատկերավոր անկեղծ խոստովանություն է, զգացմունքի եւ մտքի ներդաշնակ միավորում, ներքնատույզ աղոթք կամ մտերմիկ երկխոսության գրավոր արտահայտություն, հակառակ դեպքում բոլոր խեղացի մարդկանց, բոլոր փիլիսոփաների իմաստուն մտքերը պիտի բանաստեղծություն համարեին:

Հովի. Ըրիազն սկզբից եւեթ եւեթ է հենց այդպիսի քնարույն բանաստեղծ:

Գյումրուց ու շրջակայքից ստացած ամեն տպավորություն, ամեն զգացմունք ազդակ Հովի. Ըրիազի գրչով դառնում էր պատկեր ու բանաստեղծություն, իսկ պատկերները, որ հաճախ էին տառնում գեղանկարչական հագեցվածություն, ծնւթ էին բերում ընդհանրացման մեծ ուժ, ծնվում էին փոքր ու մեծ գրվագործոցներ, որոնք անկեղծ

զգացմունքների բնական թիվածքներ էին՝ սրտամուտ ու հոգեհարազատ: Իր ստացածն այսպես էր վերադարձնում Հովի. Ըրիազը, եւ ժողովուրդը բուն ճնշությամբ էր ընդունում նրա Թիւրահաջորդ քնարական իրաշակերտությունները:

Հովի. Ըրիազն այն եզակի բանաստեղծներից էր, որն ականատես էր ժողովրդական լայն գանգվածների վրա իր գեղարվեստական խոսքի թողած եզակի ներգործությունը: Մանկության ու որբության թեման մարմնավորող գլուխգործոցներն են «Գուա», «Հին մանկություն», «Իմ ընկեր Լորիկը» գործերը: սրանց գեղարվեստական պատկերներում իրողությունները, ճշմարտությունը ներկայացված են խոր հուզականությամբ եւ կենսական հավաստիության շնորհիվ դարձել են մի ողջ պատմաշրջանի «մանկու ծերացած» սերնդի ընդհանրացված կենսագրությունը:

Մեկից մի հաց, մեկից մի տխր գողանում,

Գնում էինք Արփայը լողանում:

Աշխարհն ասես սարի ետեւ կերցանում,

Իջնող արեւն իրեն հետ էր մեզ տանում

Սոված, ծարավ, բոկոտն ընկնում սար ու ձոր,

Շրջում էինք անգիտությամբ բախտավոր:

Զգիտեինք՝ ով էր ժպտում, ով՝ լալիս,

Ով էր մեզ հաց, մեր արցունքին լաց տալիս:

Զգիտեինք, թե ում կուրծքն էր գարդարում

Ձնծաղիկը, որ մենք էինք միշտ բերում:

Զգիտեինք՝ աշխարհն ինչ էր, մարդն ինչ էր,

Մենք՝ դարդի մեջ՝ չգիտեինք՝ դարդին ինչ էր:

Ա՛խ, դեռ մանուկ մենք ծերացած, գլխիկոր՝

Շրջում էինք անգիտությամբ բախտավոր:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՊԵՐԱԽՏՈՒԹՅՈՒՆ

Սկիզբը՝ էջ 6

- Անշուշտ: Մեր բանավոր պատարագը մեծագույն ընծայաբերումն էր ամ Աստված, որով մենք տեսապես փառաբանում ենք մեր Արարչին: Ս. Պողոս առաքյալն էլ պատգամներ է օրհնել Աստծուն ամեն ժամ՝ ամեն ինչի համար: Հիշենք Հոր երանելու պատմությունը: Նա ուներ ամեն ինչ, երջանիկ էր եւ աստվածապաշտ, սակայն ենթարկվեց բազմաթիվ տառապանքների, փորձությունների: Անգամ կինը դրոյում էր նրան աստվածախնայությունը՝ ասելով. «Անիծիր՝ Աստծուն եւ մեծերի»: Սակայն Հորն անդողելի մնաց, չուրացավ Աստծուն՝ մնալով աստվածապաշտ իր ողջ ինքնով եւ երջամբ: Սա է պահանջում Աստված յուրաքանչյուր մարդուց:

- Մարդու երջանքը ներհատուկ է բարուն բարիքով եւ չարին չարիքով հատուցելը, ինչպես պատգամում է Հին Ռիստը: Սակայն Զրիստոսը պարովորում է սիրել ոչ միայն մերձավորին, այլեւ թշնամուն, այսինքն՝ կատարելության դուռն է բացում մարդու համար, աստվածամանության ճան:

նապարհը ցույց տալիս: Սակայն առկա է նաեւ մյուս ծայրահեղությունը՝ չարիք գործել բարեբանին: Ինչու՞ - Եւ մարդը բարեբանին չարիքով հատուցում...

- Մովսիսական օրենքն աստվածատուր օրենք է, սակայն Զրիստոսը լուսին հասցրեց այն, որովհետեւ Աստված արդարություն է բացարձակ սեր է: Զրիստոսը ոչ միայն քարոզեց սիրել, այլեւ Իր օրհնակով մեզ ուսուցանեց: Հիսուս Զրիստոսի աստվածային անկախագրելի, անճանելի բարիքների դիմաց մարդիկ հատուցեցին ապերախություններ, չարիքով՝ խաչի աւարդ մահվանը դատապարտելով: Սակայն Նա խաչի վրայից արդեթ իրեն խաչողներին համար: Զրիստոսյան, իր մեծ Ռուսցի օրհնակով, պարտավոր է բարով պատասխանել չարին, սիրել իր թշնամիներին, արդեթ նրանց համար, իսկ դա հնարավոր է ու. Հոգու գործությամբ եւ օգնականությամբ միայն, այդպես դժվար կլինեին: Տերը նաեւ գաղափարեց, որ կլինեն հալածանքներ, դժվարություններ՝ ասելով. «Եթե ինձ հալածեցին, ապա ձեզ էլ կհալածեն»:

- Տե՛ր հայր, ինչպե՛ս կարող ենք շնորհակալ լինել եւ մեր երախտագիտությունն արտահայտել բազմազուրկ Աստծուն: Մարդը երբեւէ կարո՞ղ է հատուցել Աստծուն բոլոր բարեբարությունների, մարդապիտոյան եւ ողորմության համար:

- Մենք մեր երախտիքն արտահայտում ենք՝ նախ եւ առաջ հավատալով Աստծուն: Սակայն եթե հավատում ենք, բայց չենք արդթում, ինչորում, փառք ու պատիվ ընծայում Աստծուն, Նշանակում է, որ մեր իմացությունն ի բարին չենք գործածում՝ պատարագելու, ժամերգություններին մեր մասնակցությունը, ողորմության գործեր գործելով, Աստծու խոսքը մարդկանց փոխանցելով: Հիշենք այդի կնոջ երկու լուսն: Այդի կինն իր ողջ ունեցվածքը գցեց գանձանակը: Զբաղվոր մարդն իր կարողության զգովով է բարիք գործում, սակայն եթե հարուստ է եւ իր ավելցուկից է բաժնի հաշու, ընդունել է: Ուրեմն Արարչի հանդեպ մեր երախտագիտությունը կարող ենք արտահայտել բազմաթիվ կերպով:

- Տե՛ր հայր, Հուրայի արարքը կարելի՞ է որակել նաեւ որպէս ապերախություն դասական օրինակ:

- Անշուշտ, Հուրայի արարքն ապերախության դասական օրինակ է: Հիսուս Զրիստոսն ընտրեց նրան որպէս 12 առաքյալներից մեկը, վստահեց նրան: Սակայն Հուրայն ապերախ գտնվեց եւ մատնեց իր Վարդապետին: Դժվար է ասել՝ շա՛տ են մեզանում ինչպիսիանա ապերախություններ թե՛ իր: Ահրքն ասում է, որ վերջին ժամանակներում մարդիկ պետք է հակված լինեն դեպի չարիքը, պղծությունն ու անբարոյականու-

թյունը: Այո՛, մեզանում բազմաթիվ են ապերախություններ, պղծության դրսեւորումներ, սակայն մենք ո՛չ թե դատավորի կեցվածք պետք է ընդունենք, այլ ընկենք մեր անձը. արդո՞ք մենք ապերախության եւ այլ մեղքերի մեջ չենք: Խոնարհեցնենք մեզ Աստծու առաջ, չուրեցնենք մեր կյանքը եւ չդատենք ուրիշներին: Խնդրենք Աստծուն, որ մեր սրտերի մեջ սնուցվի երախտագիտության բարի առաջնությունը, որպէսզի հնարավորին իեւու մնաց ապերախությունից:

Հուրայից
Սմեւա ԿԱՉՏՐԱՍԸ

